

РОЗДІЛ III. РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ

УДК 327(510):327(540:549.1)

Світлана Кисіль,

студентка факультету міжнародних відносин,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
svitlana.kysil2016@vnu.edu.ua;

Андрій Моренчук,

кандидат історичних наук, доцент кафедри
міжнародних відносин і регіональних студій
факультету міжнародних відносин,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
OCRID ID 0000-0002-2394-9046
Morenchuk.Andriy@vnu.edu.ua;

Андрій Моренчук,

аспірант кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу
факультету міжнародних відносин,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
OCRID ID 0000-0002-2173-1190
andrew.morenchuk@gmail.com
DOI 10.29038/2524-2679-2021-02-78-90

РОЛЬ КИТАЮ У ВІДНОСИНАХ ІНДІЇ ТА ПАКИСТАНУ

Розглянуто роль Китаю в розвитку відносин між Індією та Пакистаном. Виокремлено Китайсько-пакистанський економічний коридор (КПЕК) як один із головних шляхів співпраці Китаю й Пакистану. Указано, що Китай має значний вплив і зв'язки з країнами Південної Азії та може впливати на врегулювання конфліктів. Особливо роль і місце Китаю в конфлікті визначається в реагуванні на вчинені бойові дії та терористичні акти зі сторони Пакистану та Індії. Китай як фактично третя сторона конфлікту реагує на ці дії негативно. Офіційний Пекін у своїх заявах неодноразово наполягав на мирному вирішенні всіх суперечок.

У статті також проаналізовано ставлення Пакистану та Індії на залучення Китаю в конфлікт. Водночас Пакистан, безсумнівно, не проти підтримки з китайської сторони, Індія виступає проти будь-яких дій, а особливо не підтримує китайську ініціативу КПЕК, адже вважає, що цей економічний коридор загрожує індійській безпеці як в економічному, так і у військово-політичному плані. При цьому Китай не завжди діє послідовно, а гнучко реагує на мінливу ситуацію як у регіоні, так і в середині країни.

Ключові слова: Пакистан, Індія, Китай, конфлікт, співпраця, КПЕК.

1. ВСТУП

Постановка наукової проблеми. У серпні 1947 р. Індія та Пакистан стали незалежними. Однак із появою нового кордону, що розділив дві держави, розпочалася тривала ворожнеча, яка має релігійні, економічні, політичні та історичні корені. Зразу ж після розподілу почалися масові заворушення й міграції, адже багато мусульман та індуїстів опинилися по інший бік щойно проведеного кордону. Близько півмільйона осіб загинуло в ході масштабних сутичок і громадських заворушень. Багато жертв було в розділеному надвоє Пенджабі, частина якого стала індійським штатом, а частина – відійшла Пакистану. Найбільш проблемним районом виявився Кашмір, у якому живуть переважно мусульмани. Пакистанська сторона стверджує, що цю територію в 1947 р. потрібно було приєднати до Пакистану за релігійною ознакою. Ісламабад наполягає, що численні резолюції ООН із цього приводу краще втілити в референдумі – населення Кашміру має обрати, до складу якої держави ввійти.

Ситуацію ускладнює залученість в індо-пакистанський конфлікт китайської сторони. Налагодженню відносин між Індією й Пакистаном заважало зближення Китаю з Пакистаном. Інтерес Китаю проявлявся в прагненні отримати доступ до багатьох ресурсів Середньої Азії через розширення торгівлі. Тим самим у Китаї сформувалися свої претензії на частину Кашміру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У коло наукового аналізу включено різноманітні джерела й матеріали. Особливу увагу приділено аналізу документів та офіційних матеріалів ООН, міжнародних договорів й угод, що стосуються кашмірської проблеми, індійсько-пакистанських, китайсько-пакистанських договорів, заяв і виступів офіційних представників [1–6].

Активно досліджують індо-пакистанські відносини Дж. Діксіт, С. Гангулі, С. Капур, М. Хафіз, С. Кумар [7–11]. Серед аспектів, які вони

висвітлюють, особливе місце посідає індо-пакистанський конфлікт, його причини та фактори, що ускладнюють процес його розв'язання.

Розвиток китайсько-пакистанських відносин висвітлено в роботах К. Едені, Б. Філіппо, А. Гхулама, К. Рошіна, А. Смолла, Ч. Суреш [12–18]. Науковці підкреслюють важливість географічного чинника для зближення між Пакистаном та Китайською Народною Республікою. Завдяки йому Пакистан може слугувати містком до держав Близького Сходу. Крім того, активізації відносин сприяла реалізація проєкту розбудови Китайсько-пакистанського економічного коридору (КПЕК) як важливої частини Ініціативи «Пояс і шлях», що є стратегією, спрямованою на закріплення за Китаєм статусу великої світової держави. Натомість А. Аднан простежує труднощі, що виникли на шляху реалізації цього проєкту [19]. С. Фаріхе відстежує вплив американського фактора на розвиток китайсько-пакистанських відносин [20].

На індо-китайських відносинах акцентують увагу Д. Тріпезі, Б. Діпек, Д. Зоревор [21], [22]. Вони відзначають вигідність і перспективність співпраці для обох країн, особливо в економічній сфері та сфері науково-технічного обміну. Натомість такі автори, як Л. Дінеш, Н. Себастьян, М. Кешав, К. Мохен, аналізують, передусім, питання, що зумовлюють напруженість у відносинах Пекіну та Нью-Делі, зокрема проблему Тибету й ін. [23–26]. С. Сушент порівнює військові ресурси двох країн [27].

Безпосередньо на китайській зовнішній політиці в регіоні Південної Азії зосереджено увагу таких дослідників, як С. Дівейр, С. Сінгх, Р. Мервох [28], Ю. Жанг [29]. На зв'язку відносин Китаю, Індії та Пакистану зупиняється А. Кхокхар [30]. Однак, на жаль, у його роботі не відображені останні тенденції, що склались у регіоні. С. Чиной, генеральний директор Інституту оборонних досліджень та аналізу Манохара Паррікара в Нью-Делі, аналізує причини протидії Індії реалізації проєкту Китайсько-пакистанського економічного коридору [31].

Мета дослідження – проаналізувати роль Китаю як третьої сторони в конфліктних відносинах Індії та Пакистану, визначити інтереси Китаю в участі Кашмірської проблеми, а також показати, як вона може вплинути на подальший розвиток конфлікту.

Методика дослідження. Дослідження особливостей відносин Індії, Пакистану та Китаю здійснюється із застосуванням низки методів. Важливий порівняльний аналіз, що використовується для зіставлення позицій, котрі існують в експертному співтоваристві й для компарування різних об'єктів одного типу: наприклад, позицій держав і реакції на проблему. Використовується метод івент-аналізу, або аналіз

подій, заснований на спостереженні за динамікою подій у тристоронніх відносинах між Китаєм, Індією та Пакистаном із метою визначення основних напрямів їх розвитку й зміни політичної ситуації, яку вони створюють навколо себе.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Китайська Народна Республіка підтримує тісні відносини з країнами Південної Азії та має значний вплив на формування політичного клімату в регіоні. Не виняток і конфлікт у Кашмірі, де Китай давно набув статусу третьої сторони.

Спочатку КНР залишалася нейтральною в прикордонних суперечках Індії та Пакистану. Однак у 1963 р. між Китаєм і Пакистаном укладено прикордонну угоду. Згідно з її умовами Пакистан передав частину території Кашміру Китаю в обмін на дипломатичну й військову допомогу. Відповідно, офіційний Пекін підтримав референдум і допоміг Пакистану в розробці військової стратегії стримування Індії [5].

Однак під владою китайського лідера Ден Сяопіна пріоритети КНР змістилися в бік побудови стабільних економічних відносин із сусідами та формування основних принципів двостороннього розв'язання суперечок. Тому відтоді китайські лідери безпосередньо не втручаються в конфлікт. КНР намагається дотримуватися принципу збалансованості за допомогою мирного діалогу. Водночас Пекін просуває ідею економічної інтеграції в регіоні, що опосередковано може сприяти врегулюванню проблеми [28].

У 2005 р. Індія й Пакистан отримали статус спостерігачів від ШОС. Тому країни мають можливість обговорити із Шанхайською організацією співробітництва й проблему Кашміру.

У тому самому році Китай та Пакистан підписали угоду про співпрацю й добросусідські відносини. Згідно з домовленістю, обидві сторони пообіцяли підтримувати високий рівень стратегічного діалогу та продовжувати співпрацю у сфері оборони.

Що стосується відносин з Індією, Китай розглядає свого сусіда як одного з головних конкурентів у боротьбі за регіональне лідерство, а також між країнами існують невирішені суперечки, які негативно впливають на розвиток відносин. Утім, товарообіг між Індією й Китаєм збільшується в середньому на 10 % на рік й у 2018 р. досягнув 90 млрд дол. [22]. Отже, Китай зміг побудувати двосторонні відносини із сусідніми країнами та залишатися нейтральним у регіональних суперечках.

У 2008 р. в Індії стався теракт. Підконтрольна Пакистану терористична організація, що розміщена в Кашмірі, здійснила кілька нападів у місті

Мумбаї. У результаті теракту вбито 174 людини й понад 300 поранено [9]. Індійським спецслужбам удалося з'ясувати, що до нападу в Мумбаї причетний Пакистан. Уряд Індії надав Пакистану докази у вигляді фотографій та відеозаписів заарештованих терористів, телефонних розмов і матеріалів допитів. Пакистанські лідери сподівалися на підтримку з боку Китаю, однак там зосередили увагу на спробах відновити стабільність індо-пакистанських відносин. Тому китайська влада взяла на себе роль посередника між Індією та Пакистаном. Відповідно, Пакистан заявив, що всі, кого звинувачують у терористичних актах, будуть переслідуватися на території Пакистану [29]. Зі свого боку, Індія порушила питання в ООН, вимагаючи санкцій щодо Пакистану. Проте Китай, скориставшись своїм правом, заблокував цю ініціативу. Очевидно, що КНР уміло балансує у відносинах між Індією та Китаєм [26].

Динаміка трьохсторонніх відносин між Індією, Пакистаном й Китаєм змінилась у 2013 р., коли Китай уперше представив концепцію «Економічної зони Шовкового шляху». Однією з основних її складових частин було створення інтегрованої регіональної транспортно-логістичної мережі. Пакистан зіграв важливу роль у будівництві економічного коридору, що сприяло активізації двосторонніх відносин. У 2013 р. тодішній президент Пакистану Асіф Алі Зардарі та прем'єр-міністр Китаю Лі Кецянь вирішили ще більше розширити відносини між своїми державами. Уряди двох країн підписали меморандум про взаєморозуміння й співпрацю з метою створення довгострокового плану розвитку китайсько-пакистанського економічного коридору [32].

Китайсько-пакистанський економічний коридор (КПЕК) призначений як флагманський проєкт Ініціативи «Пояс і шлях», що є потужною стратегією, спрямованою на закріплення за Китаєм статусу великої світової держави. Цей проєкт орієнтується на створення альтернативного шляху транспортування нафти та газу до Китаю й стимулювання економічного зростання й розвитку у його віддалених західних регіонах. Проєкт КПЕК є економічним коридором, у який планується інвестувати 54 млрд дол. США, у тому числі 11 млрд – на залізничні та автомобільні проєкти та 33 млрд – на проєкти з виробництва електроенергії [31].

КПЕК передбачається як центр із портом Гвадара. Головними стрижнями проєкту повинні стати енергетика, транспортна інфраструктура та промислова кооперація. Він має на меті створити альтернативний маршрут транспортування нафти й газу до Китаю та прискорити економічне зростання й розвиток у його віддалених західних регіонах.

КПЕК простягається через територію Кашміру й урочище Шаксгам, яке Пакистан передав Китаю 2 березня 1963 р. Весь регіон Гілгіт-Балтістан, через який проходить шлях, розміщений недалеко від льодовика Сіахен, а також Ладакху, нинішньої точки спалаху конфлікту між Індією та Китаєм. Для Китаю КПЕК є плацдармом у Південній Азії, щоб сприяти ширшому проникненню до Перської затоки. Він також забезпечує морське сполучення з Джибуті й приморськими державами.

Окрім економічних мотивів, Китай прагне використовувати КПЕК для посилення своєї присутності в конфліктогенному регіоні. При цьому в середовищі китайських політиків є прихильники ідеї в перспективі висловити претензії на територію Хунзи, де проживає народність буріші. Висловлюється думка, що якщо внутрішня нестабільність охопить Пакистан у майбутньому, КПЕК надасть Китаю можливість вимагати Хунзу на основі історичних підстав. Через свою географічну близькість Хунза й Китай мають довгу історію соціально-політичних та економічних відносин. Прохід Шовкового шляху через регіон сприяв як економічним відносинам, так і соціальній і культурній близькості з Китаєм. У 1940-х роках обидві сторони намагалися відновити старі відносини, але через нестабільність внутрішньої політичної обстановки та швидкої зміни міжнародного політичного сценарію Китай не міг приділяти достатньо уваги цьому питанню. При цьому треба пам'ятати, що саме населення Хунзи сповідує іслам.

У Пакистані КПЕК розглядають неоднозначно. Передусім, його оцінюють як панацею для хворобливої економіки Пакистану. Дорожні та залізничні мережі, особливо енерготранспортні системи, можуть простягатися до Афганістану, Таджикистану, Киргизії, Казахстану, Росії й навіть до Монголії. Очікується, що проєкт стимулюватиме ослаблений енергетичний сектор Пакистану, причому Китай зобов'язався витратити 35 млрд дол. на будівництво 19 нових електростанцій [31].

Реалізація китайсько-пакистанського економічного коридору зайняла два роки. Про проєкт оголошено під час державного візиту Сі Цзіньпіна до Пакистану у квітні 2015 р. Тоді Пакистан і Китай підписали початкову угоду на суму 46 млрд дол. (близько 20 % річного ВВП Пакистану) [9]. Контракти передбачали будівництво інфраструктурних об'єктів, зокрема автомагістралей і транспортних мереж. Економічний коридор пов'язує Кашгар у Синьцзян-Уйгурському автономному районі Китаю з пакистанським портом Гвадар на березі Ормузької протоки. Загальна довжина економічного коридору від Кашгару до Гвадара становить 2700 км.

Але, всупереч очікуванням, що розвиток проекту КПЕК принесе мир у провінції Белуджистан, китайська присутність, навпаки, спровокувала активізацію націоналістичного руху Белох. Провінція Белуджистан – одна з чотирьох провінцій Пакистану, у якій із 1948 р. триває військовий конфлікт через приєднання до Пакистану частини території белуджів. Конфлікт є етноконфесійним: у Пакистані белуджі, більшість із яких належить до сунітів, чинять опір шиїтам-хазарейцям, які в цьому регіоні становлять меншість. Отже, з набуттям незалежності Пакистану націоналісти-белуджі вимагають незалежності розділеного народу. Тому китайські робітники, яких белуджі вважають одними з винуватців експлуатації природних ресурсів регіону, стали основною мішенню для повстанців. Після низки серйозних інцидентів, таких як напад на готель «Zaver Pearl Continental» у Гвадарі створено Спеціальний підрозділ безпеки, до складу якого входять 9000 пакистанських військових і 6000 спецпризначенців [31].

Натомість Індія не поспішає підтримувати цю ініціативу. Як заявив міністр закордонних справ Індії Сайшанкар, цей проєкт започаткований без консультацій з Індією. Серед причин називається те, що КПЕК проходитиме частинами Джамму та Кашміру, незаконно окупованими Пакистаном і Китаєм та варіант їх об'їзду не розглядається. В Індії також існує побоювання, що КПЕК інтернаціоналізує кашмірський конфлікт. Крім того, на думку індійської сторони, проєкту не вистачає прозорості й він спрямований на просування інтересів Китаю за рахунок фінансування «боргової пастки» [12].

Також існують побоювання, що КПЕК, коли він повністю запрацює, зашкодить економічному зростанню Індії. Викликає стурбованість і перспектива того, що Пакистан стане місцем аутсорсингу – тут концентруватиметься кваліфікована робоча сила, з'являться нові промислові центри, країна зможе стати центром підрядних виробництв. Такий розвиток ситуації може зашкодити експорту Індії в текстильній та інших галузях.

На дипломатичному рівні Індія виступає проти імплементації КПЕК, посилюючи антипакистанську кампанію на регіональному й міжнародному рівнях. Нью-Делі звинувачує Ісламабад і Пекін у «захопленні» частини їхньої території та відкритті маршруту КПЕК через спірні райони Кашміру. У січні 2017 р. прем'єр-міністр Індії Нарендра Моді заявив, що територіальний суверенітет Індії був порушений. Офіційних звинувачень не висувалося, але, виступаючи на той час під час діалогу з Райсини,

індійський лідер наголосив на необхідності поважати суверенітет із метою покращення регіональних зв'язків [12].

Із формального боку, Пакистан є стратегічним партнером Китаю, хоча досвід свідчить, що не варто надмірно покладатись на надійність Пекіну. По-перше, Китай не підтримує позицію Пакистану щодо кашмірського питання. Пакистан хоче вирішити це питання шляхом інтернаціоналізації. Китай, навпаки, поряд зі США та ЄС, вважає, що суперечка повинна вирішуватися двосторонніми переговорами. Ця позиція відповідає позиції Індії. По-друге, під час війни в Кашмірі 1999 р. Пекін не хотів протистояти Індії. По-третє, на переговорах Групи ядерних постачальників 2008 р., що відбулися в рамках Угоди між США та Індією про ядерне паливо для цивільних потреб, Китай проголосував за винятки для Індії. Ця позиція піддана жорсткій критиці в Пакистані. По-четверте, відносини Індії й Китаю значно покращилися з 1990-х років. Двосторонні відносини продовжують характеризуватися напруженістю, що впливає, наприклад, із невирішеності кордону в Гімалаях. Утім, дві країни значно розширили своє політичне та економічне співробітництво за останні роки, наприклад, завдяки участі в групі БРІКС (Бразилія, Росія, Індія, Китай, ПАР).

Китай був занепокоєний погіршенням індо-пакистанських відносин у вересні 2016 р. Група бойовиків атакувала табір піхотного батальйону в Урі, що в регіоні Барамулла, в індійському штаті Джамму й Кашмір. Зіткнення тривало кілька годин, загинуло 17 солдатів і чотири бойовики. Представник Міністерства закордонних справ Китаю заявив, що його країна рішуче виступає проти всіх форм тероризму й сподівається, що зацікавлені сторони зможуть вирішити конфлікти шляхом діалогу та переговорів, а також сприятимуть співпраці в боротьбі з тероризмом. Незважаючи на підтримку Пакистану, Китай знову став на бік Індії й засудив бездіяльність керівництва Пакистану. У діалозі з лідерами Індії Китай поступово демонструє дипломатію «м'якої сили» та пропонує йому приєднатися до ініціативи Шовкового шляху. Пекін зосереджує увагу на економічних вигодах для всіх країн регіону й зазначає, що Кашмір без проблем може стати воротами до Центрально-Азійського ринку для Індії [12].

У лютому 2019 р. відносини між Індією та Пакистаном знову погіршилися, що не залишило Китай байдужим. Причиною ескалації конфлікту були теракти в Кашмірі, підконтрольному Індії. Терористична група атакувала військовий конвой, у якому перебували представники індійських резервних військ. У результаті нападу вбито 40 людей, багато поранено та доставлено до лікарні. Відповідальність за напад взяла на себе

терористична група Джайш-і-Мохаммед. На тристоронній зустрічі міністрів закордонних справ Індії, Росії й Китаю міністр закордонних справ Китаю Ван І рішуче засудив прояви тероризму у всіх його формах та відзначено, що особливо важливо знищити центри тероризму й екстремізму. Однак міністр закордонних справ Китаю явно не хотів називати Пакистан спонсором тероризму. Після зустрічі Китай підтвердив зацікавленість у розробці спільної стратегії безпеки для ліквідації осередків тероризму й екстремізму [19].

З іншого боку, Китай активно виступав на стороні Пакистану після відміни Індією в серпні 2019 р. статті 370 Конституції, яка надавала штату Джамму й Кашмір особливий статус. Ця стаття дозволяла штату мати власну конституцію, прапор і права на ухвалення рішень з усіх питань, крім оборони, зв'язку й закордонних справ. Вона також забороняла індійцям з-за меж штату оселятися на постійній основі, купувати землю, обіймати посади в місцевому уряді та отримувати освітні стипендії в Кашмірі. Ісламабад робив численні спроби змусити РБ ООН провести дискусію щодо Кашміру, але не зміг досягти прогресу, поки не вступив Китай. Як постійний член ради та союзник Ісламабаду, Пекін звернувся з проханням про «закриту консультацію» щодо Кашміру. Урешті-решт, Пакистан і Китай не змогли змусити міжнародне співтовариство підтримати їхню позицію щодо Кашміру. У ході консультацій у РБ ООН не вийшло жодної одностайної заяви на користь Пекіну та Ісламабаду і крок до осуду Індії провалився [33].

Водночас реалізація проєкту КПЕК й на рівні китайсько-пакистанських відносин зіткнулася з низкою перешкод і суперечностей. Так, у 2020 р. не відбулося традиційного щорічного засідання Спільного комітету співробітництва КПЕК (СКК). Спочатку причиною стала пандемія COVID-19, але пізніше – розбіжності між двома країнами щодо проєкту залізниці Магістралі 1 (ML-1) та спеціальних економічних зон.

ML-1 – найбільший проєкт КПЕК вартістю 6,8 млрд дол. Пакистан планував отримати на його реалізацію від Китаю кредит у 6 млрд дол. під пільгову відсоткову ставку менше ніж 3 %. Китай же пропонує поєднувати пільгові та комерційні кредити для таких проєктів. Це може значно збільшити сукупну відсоткову ставку для Ісламабада. Китай не хоче позичати гроші на ML-1, тому що Пакистан вже домагався звільнення від боргів і не може надати гарантії їх виплати. Китаю набагато зручніше відкладати платежі або надавати нове фінансування, ніж пропонувати пільгові ставки. Такий підхід надає Пекіну більше важелів впливу й контроль.

Затримка засідання СКК і буксування питання фінансування МЛ-1 ускладнюють ситуацію для Пакистану. На початку 2021 р. Пакистанська залізниця попросила в уряду 69 мільйонів доларів для забезпечення безпеки МЛ-1. Без узгодження СКК із рамками фінансування Китаю, Ісламабаду важко відшукати таку велику суму з огляду на стан економіки та серйозні бюджетні обмеження.

Ще одні розбіжності між Пекіном та Ісламабадом, які затягують засідання СКК, стосуються вільних економічних зон (ВЕЗ). На другому етапі КПЕК, запланованому на 2020–2025 роки, китайські компанії мають розпочати виробництво товарів у Пакистані та експорт звідти. Наразі ж рамки промислового співробітництва для ВЕЗ обмежуються меморандумом про взаєморозуміння без детальних умов. Такі питання, як звільнення від оподаткування та вимоги щодо залучення місцевої робочої сили, не опрацьовані остаточно [19].

Хоча багато спостерігачів зображують діяльність Китаю в Пакистані як односторонню асиметричну дію, ці проекти та зусилля були сформовані складною взаємодією між інтересами китайських гравців та пакистанських політичних й економічних суб'єктів. Пакистанські актори протягом усього процесу відігравали важливу роль, тоді як китайські актори інколи задовольняли ключові вимоги Пакистану.

Так, на обраний маршрут КПЕК вплинула політична позиція Пакистану. Прийняття рішень за географічним маршрутом коридору стало першим свідченням того, що вподобання Пакистану були ключовими у формуванні того, як КПЕК розгортається на місцях. Зокрема, вибір пріоритетності проектів у Сінді та Пенджабі зумовлений тодішнім прем'єр-міністром Навазом Шаріфом та його прагненням домогтися середньострокових успіхів у виборах поряд з інтересами Китаю в розробці проектів у більш економічно розвинених провінціях Пакистану [12].

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, Китай є одним із ключових гравців у Південній Азії, здатним впливати на формування геополітичного клімату в регіоні. Незважаючи на задекларовану політику неутручання, він поступово втягується в процес розв'язання конфлікту в Кашмірі. По-перше, статус Китаю в цьому конфлікті визначається історично, а по-друге, Китай прагне досягти своїх геополітичних цілей. Китаю потрібен спокійний Кашмір, який гарантуватиме безпеку китайського логістичного проекту в Пакистані. Шанхайська організація співробітництва може стати ефективною

платформою, де Індія та Пакистан через Китай вирішуватимуть двосторонні суперечки на принципах рівності. Загострення ситуації в Ладакху можна розглядати як певну форму тиску Китаю на Індію за її непоступливість у питаннях підтримку проєкту КПЕК. Водночас кризові моменти, які зараз проявляються в економіці КНР, спроможні кардинально вплинути на наявну ситуацію й внести серйозні корективи в її політику в регіоні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Article 370: China says opposed to Ladakh as Union Territory (2019). *India Today*. URL: <https://www.indiatoday.in/india/story/china-reaction-jammu-kashmir-article-370-1577915-2019-08-06>
2. Foreign Ministry Spokesperson Hua Chunying's Remarks on the Indian Government's Announcement of the Establishment of the Ladakh Union Territory Which Involves Chinese Territory (2019). *Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China*. URL: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xwfw_665399/s2510_665401/t1686549.shtml.
3. Inaugural Address by Prime Minister at Second Raisina Dialogue, New Delhi. January 2017 (2017). *Ministry of External Affairs. Government of India*. URL: https://www.mea.gov.in/Speeches-Statements.htm?dtl/27948/Inaugural_Address_by_Prime_Minister_at_Second_Raisina_Dialogue_New_Delhi_January_17_2017
4. *Pakistani PM: India must face justice for 'terrorism'*. November 2020. URL: <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/pakistani-pm-india-must-face-justice-for-terrorism/2043990>
5. *The boundary agreement between China and Pakistan, 1963*. URL: <https://people.unica.it/annamariabaldussi/files/2015/04/China-Pakistan-1963.pdf>
6. UN Documents for Jammu and Kashmir (2021). *Security Council Report. Independent. Impartial. Informative*. URL: <https://www.securitycouncilreport.org/un-documents/jammu-and-kashmir/>
7. Dixit, J., N. (2002). *India-Pakistan in War and Peace*. London and New York: Routledge.
8. Ganguly, Sumit, S., Paul, Kapur (2012). *India, Pakistan, and the Bomb. Debating nuclear stability in South Asia*. New York: Columbia University Press.
9. Ganguly, Sumit (2016). *Deadly impasse. Indo-Pakistani Relations at the Dawn of a New Century*. Cambridge: University Press.
10. Hafeez, Malik (1993). *Dilemmas of National Security and Cooperation in India and Pakistan*. New York: St. Martin's Press.
11. Kumar, S. (2006). *India and Pakistan: Issues in Foreign Relations*. Anmol Publications Pvt. Limited.
12. Adeney, Katharine, Boni, Filippo. How China and Pakistan negotiate (2021). *Carnegie endowment for international peace*. URL: <https://carnegieendowment.org/2021/05/24/how-china-and-pakistan-negotiate-pub-84592>
13. Filippo, Boni (2017). *Civil-military Relations in Pakistan: An Analysis of Sino-Pakistani Ties, 2001–2016*. Nottingham :University of Nottingham.
14. Filippo, Boni (2021). *Sino-Pakistani Relations: Politics, Military and Regional Dynamics*. London, New York: Routledge. Taylor&Francis Group.
15. Ghulam, Ali (2016). *China-Pakistan Relations: A Historical Analysis*. Oxford: Oxford University Press.

16. Rosheen, Kabraji (2012). *The China-Pakistan Alliance: Rhetoric and Limitations*. Chatham House.
17. Small, Andrew (2015). *The China-Pakistan Axis: Asia's New Geopolitics*. Oxford: Oxford University Press.
18. Suresh Dr, Chandra (2016). *China-Pakistan Relations: Implications for India*. Vij Books India.
19. Adnan, Aamir. China and Pakistan fall out over Belt and Road frameworks. (2021). *Nikkei Asia*. URL: <https://asia.nikkei.com/Spotlight/Belt-and-Road/China-and-Pakistan-fall-out-over-Belt-and-Road-frameworks>
20. Fareeha, Sarwar. (2012). *US Factor in Sino-Pakistan Relations*. Lap Lambert Academic Publishing GmbH KG.
21. Tripathi, Devi, Prasad, B., R., Deepak. (2012). *India China Relations: Future Perspectives*. Vij Books India.
22. Zorawar, Daulet, Singh. (2020). *Powershift. India-China Relations in a Multipolar World*. New Delhi: Pan Macmillan.
23. Dinesh, Lei. (2008). *Indo-Tibet-China Conflict*. Delhi: Kalpaz Publications.
24. Sebastian Dr., N. (2011). *Tibet Factor in India-China Relations: A Study with Special Reference to the Tibetan Government in Exile*. New Delhi: Educreation Publishing.
25. Keshav, Mishra. (2004). *Rapprochement Across the Himalayas: Emerging India-China Relations Post Cold War Period (1947–2003)*. Delhi: Kalpaz Publications.
26. Mohan, C., Raja (2012). *From Isolation to Partnership: The Evolution of India's Military Diplomacy*. Singapore: Institute of South Asian Studies.
27. Sushant, Singh. Why China Is Winning Against India. (2021). *Foreign Policy*. URL: <https://foreignpolicy.com/2021/01/01/india-china-himalayas-ladakh-standoff/>
28. Devare, Sudhir, T., Singh, Swaran, Marwah, Reena (2012). *Emerging China: Prospects of Partnership in Asia*. London, New York: Routledge. Taylor&Francis Group.
29. Zhang, Yunling (2008). *China – South Asian Relations: Making New Partnership*. Beijing: Social Sciences Academic Press.
30. Khokhar, Amna, Yousaf. (2011). *China-India Relations and Implications for Pakistan*. Lambert Academic Publishing.
31. Sujan Chinoy. CPEC: China's designs, Pakistan's ambivalence, and India's opposition (2021). *Hindustan Times*. URL: <https://www.hindustantimes.com/opinion/cpec-china-s-designs-pakistan-s-ambivalence-and-india-s-opposition-101611066633406-amp.html>
32. Pang Kelly. The New Silk Road – The Belt and Road Initiative. (2021). *China highlights*. URL: <https://www.chinahighlights.com/silkroad/new-silk-road.htm>
33. Day after Pak letter, China for 'closed consultations' on Kashmir at UNSC. (2020). *Hindustan Times*. URL: <https://www.hindustantimes.com/india-news/on-kashmir-china-asks-for-closed-consultations-at-united-nations/story-EH4sOAvKhIx3S4cZhcZfqJ.html>

THE ROLE OF CHINA IN RELATIONS BETWEEN INDIA AND PAKISTAN

The role of China in the development of relations between India and Pakistan is being considered. The China-Pakistan Economic Corridor (CPEC) stands out as one of the main ways of cooperation between China and Paki-

stan. It is stated that China has significant influence and ties with the countries of South Asia and can influence on resolving conflicts. In particular, China's role and place in the conflict is determined by its response to the fightings and terrorists' acts by Pakistan and India. China is reacting negatively to these actions, as a third party, of the conflict. Official Beijing has repeatedly insisted on a peaceful settlement of all disputes in its statements, The article also analyzes the attitude of Pakistan and India to China's involvement in the conflict. While Pakistan is certainly not opposed to Chinese support, India opposes any action, and especially does not support the Chinese initiative of the CPEC, as it believes that this economic corridor threatens Indian security in both economic and military-political terms. At the same time, China does not always act consistently, but flexibly responds to the changing situation both in the region and in the middle of the country.
Key words: Pakistan, India, China, conflict, cooperation, CPEC.

Матеріал надійшов до редакції 10.11.2021 р.

УДК 338.48-44(430)

Наталія Коцан,

доктор географічних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних відносин і регіональних студій,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
ORCID ID

Kotsan.natalia@vnu.edu.ua;

Юлія Соловенюк,

студентка 1 курсу магістратури,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
Yulia101999@gmail.com

DOI 10.29038/2524-2679-2021-02-90-100

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В НІМЕЧЧИНІ

За сучасних умов сільський зелений туризм у Німеччині є одним із найбільш розвинутих у світі. Успіх цієї галузі тісно пов'язаний з особливостями державного регулювання. Важливим фактором також виступають